

УДК [658.5.012.7:336](075.8)

ДЕРЕГУЛЯЦІЯ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ

Наконечна Н.В., Вінічук М.В.

Львівський державний університет внутрішніх справ

Розглянуто проблему дерегуляції економіки в Україні та її впливу на соціально-економічний розвиток держави. Окреслено місце України в світовому рейтингу щодо легкості ведення бізнесу. Проаналізовано стан дерегуляції економіки в Україні. Визначено методологічні засади Плану заходів щодо дерегуляції господарської діяльності. Запропоновано додаткові методи дерегуляції економіки з метою виходу з соціально-економічної кризи.

Ключові слова: дерегуляція, економіка, держава, соціально-економічний розвиток, державне управління, господарська діяльність, конкуренція.

Постановка проблеми. Сучасний етап соціально-економічного розвитку України характеризується кризовими явищами як в економіці, так і в суспільстві. Неefективність та недосконалість державної політики щодо підвищення трудових доходів населення, зниження купівельної спроможності, тінізація економіки і корупція, майнова нерівність, послаблення експорту товарів та недостатній розвиток внутрішнього ринку, погіршення ситуації із забезпеченням базових прав і свобод людини і громадянина та війна на Сході знижують рівень розвитку держави, зумовлюють підвищення ризиків виникнення загроз у економіці [1, с. 30] та негативно впливають на соціально-економічні показники. Зазначене актуалізує дослідження проблеми дерегуляції економіки в Україні та визначення її впливу на соціально-економічний розвиток держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема дерегуляції економіки у сучасній економічній літературі розглядається надто вузько. Її дослідженню присвятили свої праці такі науковці як В. Бакуменко, З. Варналій, Т. Васильців, О. Власюк, В. Геєць, А. Гриненко, Я. Жаліло, О. Іляш, А. Мокій, Є. Панченко, П. Пилипенко, Б. Сташків, А. Сухоруков, М. Флейчук та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. До сьогодні в економічному дискурсі не достатньо ґрунтовно висвітлено ме-

ханізм дерегуляції економіки держави у контексті забезпечення достатнього соціально-економічного розвитку країни.

Мета статті. Визначення проблем дерегуляції економіки для виходу України з соціально-економічної кризи.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні Україна вповнила усі зобов'язання та виступає повноправним членом Світової організації торгівлі (СОТ), де діють жорсткі закони експорту та імпорту у контексті досягнення конкурентоспроможності виробника. За багатьма параметрами і показниками вітчизняний виробник програє іноземним підприємствам. Цьому сприяє надзвичайно велика кількість як зовнішніх так і внутрішніх факторів, основними з яких є: не досить сприятливий інвестиційний клімат; тиск зі сторони держави на малий і середній бізнес; велике податкове навантаження; збільшення кількості підприємств монополістів; корупція; труднощі з відкриттям і започаткуванням бізнесу. Така ситуація свідчить про недостатнє державне регулювання підприємницьких взаємовідносин та потребує продуманих невідкладних реформ.

Варто зазначити, що 23 серпня 2016 року Кабінет Міністрів України схвалив План заходів щодо дерегуляції господарської діяльності, який складається із 114 заходів та окреслює питання прощення та удосконалення умов ведення бізне-

су у сфері сільського господарства, державного митного, санітарного та ветеринарного контролю, телекомунікацій, інфраструктури, будівництва, пожежної безпеки, медичного обслуговування, цінового регулювання, земельних відносин та оподаткування. План заходів щодо дерегуляції господарської діяльності – це реакція на звернення бізнес-середовища про найважливіші проблеми у всіх галузях економіки, які можна вирішити шляхом дерегуляції. Однак, сьогодні існує низка питань, де потрібно проводити глибокий аналіз, вносити значні системні зміни. В той же час важливою умовою постає виконання даного Плану з орієнтацією на досягнення позитивних результатів. З цією метою Державна регуляторна служба (ДРС) спільно з Міністерством економічного розвитку і торгівлі планують здійснювати всіх необхідних організаційних заходів на основі подання регулярних звітів на Урядовому комітеті. Заходи щодо дерегуляції в Україні активно проводяться уже протягом 2015–2016 рр. Нещодавно Голова ДРС представила членам Уряду результати виконання міністерствами плану заходів щодо дерегуляції господарської діяльності. За її словами, за рахунок економії та в наслідок дерегуляції бізнес досягнув збереження понад 10 млрд. гривень через спрощення процедур, зняття необґрунтованих обмежень, скорочення прямих витрат та з економією для державного бюджету.

Основним завданням на даному етапі Державної регуляторної служби України спільно з Міністерством економічного розвитку та торгівлі є докладання максимальних зусиль для того, щоб рівень виконання Плану заходів з дерегуляції приніс значний економічний ефект [2]. Крім того, Мінекономрозвитку визначає три основні етапи дерегуляції: (1) відміна ключових регуляторних бар'єрів для бізнесу; (2) «регуляторна гільйотина» – повний перегляд регуляторної бази за умови, що тепер вже державні органи доводитимуть потребу у певних обмеженнях для ведення бізнесу; (3) впровадження превентивного механізму, який не дозволить відновлення надлишкового адміністративного тиску [3].

Виходячи із зазначеного, можна стверджувати, що дерегуляція (від лат. *regula* – правило; англ. *deregulation*) – це відміна або скорочення державного регулювання в певній галузі суспільних відносин. Як правило, дерегуляція означає зменшення контролю держави над веденням бізнесу, для стимулювання вільної конкуренції на ринку. Варто зазначити, що доволі часто сам термін «дерегуляція» ототожнюють із лібералізацією. Відмінність полягає у тому, що лібералізований ринок хоч і має в цілому менше регулюючих законних актів, однак, зазвичай, законодавчо стимулює ефективність виробництва та захищає права споживачів (через антимонопольне законодавство) [4].

В Україні політику дерегуляції використовують для зменшення ролі державних органів у підприємницькій діяльності, тому Планом заходів щодо дерегуляції господарської діяльності було затверджено низку завдань необхідних до виконання з метою отримання максимально позитивного ефекту, а також сприяння виходу держави з соціально-економічної кризи. Політика дерегуляції в Україні може мати достатньо

великий успіх, адже вона базується на досвіді економічно розвинутих країн.

Одним із позитивних результатів дерегуляції в Україні є позиція держави в щорічному рейтингу легкості ведення бізнесу (Doing Business – 2017) [5], який оприлюднив Світовий банк. Згідно даного рейтингу Україна посіла у 2016 році 80 місце із 190 країн, показавши позитивну тенденцію (рис. 1). Прогнозні оцінки на основі трендової моделі (апроксимації) дозволяють стверджувати про подальше постійне підвищення позиції України у зазначеному світовому рейтингу.

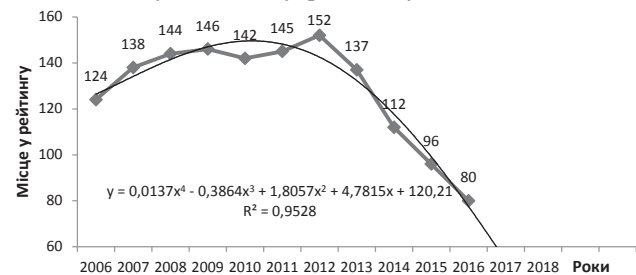

Рис. 1. Місце України у рейтингу легкості ведення бізнесу (Doing Business), 2006-2018 рр. (2017-2018 рр. – прогнози оцінки)

Джерело: [5]

Результати проведеного аналізу дають підстави для твердження, що серед основних країн-сусідів України займає найгіршу позицію: 80 місце у 2016 р. (рис. 2), піднявшись на 16 позицій порівняно з 2015 р. [5]. Виникає дискусія відносно достовірності проведених розрахунків у питанні того, чи це було лише механічним покращенням рейтингу, чи дійсно відбулися суттєві зміни в умовах ведення бізнесу, що потребує додаткових досліджень та доведень.

Рис. 2. Місце України у рейтингу легкості ведення бізнесу (Doing Business – 2017) серед країн світу

Джерело: [5]

Безумовно, політика дерегуляції за останніх роки має як позитивні, так і негативні зміни, які пов'язані із низкою чинників, що знижують інвестиційну привабливість нашої держави. За даними Державної служби статистики за 2005–2015 рр. в економіку України іноземними інвесторами щороку вкладалося понад 40 млрд. дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу) (рис. 3).

Варто відмітити, що обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій в економіку України на 01.07.2015 року становив 42851,3 млн. дол. США, що в розрахунку на одну особу складає 1000,5 дол. США. Найбільші обсяги інвестицій у 2015 р. були вкладені у про-

мисловість – 33,7 млрд. грн., будівництво – 15,0 млрд. грн., інформація та телекомунікації – 14,5 млрд. грн., сільське, лісове та рибне господарство – 9,4 млрд. грн., оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 7,6 млрд. грн., транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 6,0 млрд. грн., операції з нерухомим майном – 3,8 млрд. грн. (рис. 4).

Україна завжди розглядалася інвесторами як доволі перспективна країна, зважаючи на економічно-вигідне географічне розташування, володіння майже третинною світовою чорнозему. Проте інвестори стикаються з великою кількістю проблем при оформленні усіх необхідних документів, дозволів, ліцензій, необхідних податкових і фінансових звітів [7]. Тому, одними з першочергових завдань в «Плані заходів щодо дерегуляції господарської діяльності» було удосконалення дозвільних процедур у сфері господарської діяльності, визначення переліку адміністративних послуг та розміру плати за їх надання, зменшення кількості документів дозвільного характеру та оптимізація дозвільних процедур. Так, від початку проведення політики дерегуляції було: 1) було відмінено патентування; 2) удосконалено правила та умови здійснення державних закупівель, спрощено участь суб'єктів у тендерах; 3) запроваджено видачу дозволів через центри надання адміністративних послуг; 4) впроваджено можливість зміни відомостей про юридичних та фізичних осіб-підприємців через інтернет; 5) легалізовано електронну реєстрацію бізнесу через портал електронних сервісів [8].

Щодо впровадження такої реформи, доцільним являється досвід Грузії, яка започаткувала так звані Будинки юстиції, які дають змогу попередньо зареєструвавшись на сайті Мін'юсту, отримати будь-який документ. Така практика значно спрощує систему адміністрування та дозволяє мінімізувати витрати на виконання таких процедур [9]. Окрім того, одним з основних завдань політики дерегуляції було проведення податкової реформи. Державі необхідно скоротити податкове навантаження, адже в умовах сучасної економіки, воно є надмірним для країни. Варто зазначити, що нещодавня податкова реформа зазнала критики не тільки в сфері суб'єктів господарювання, але й серед соціальних верств населення, адже жодних позитивних змін нововведення підприємцям не принесли. У змінах до Податкового кодексу йдеться лише про формальне зменшення кількості податків, фактично податковий тягар залишився таким, яким і був.

Такі зміни не приносять позитивних результатів, а навпаки стимулюють розвиток тіньового сектору економіки, який має негативну тенденцію до зростання, оскільки за останній рік темпи росту тіньової економіки піднялися до 40% [3]. З метою виходу з такої ситуації Україні варто започаткувати досвід західноєвропейських країн та країн-азійських тигрів (Японія, Сінгапур, Гонконг), де була значно звужена сфера бюджетного перерозподілу грошових потоків.

Рис. 3. Динаміка обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку України, 2005-2015 рр. [6]

Не менш вагомою умовою політики дерегуляції є мінімізація безконтрольного проведення перевірок-рейдів з боку чиновників, що є прямим порушенням нововведених законодавчих норм [10]. Реформування системи державного контролю відбувається вкрай складно, адже ця система є однією з найбільш корумпованих, розгалужених та багатовекторних [11]. Необхідно зазначити, що політика дерегуляції може мати негативні наслідки як для соціальних верств населення так і для самих виробників, оскільки неконтрольоване підвищення цін може сильно позначитись на купівельній спроможності громадян [12].

Рис. 4. Розподіл капітальних інвестицій за сферами економічної діяльності України у 2015 р. [6]

Висновки і пропозиції. Таким чином, провівши дослідження актуальних завдань політики дерегуляції та її впливу на економіку України можна стверджувати, що введення політики дерегуляції для України стало основним інструментом зменшення тотального контролю у всіх сферах економіки та дасть можливість становленню вільної і прозорої конкуренції на ринку, сприятиме розвитку малого і середнього бізнесу, зменшенню лідерства на ринку підприємств монополістів. Водночас, спрощена система ведення підприємницької діяльності попередить ведення нелегального бізнесу, оскільки послаблення фіскального і адміністративного тиску з боку держави дасть змогу чесно провадити господарську діяльність та знизять рівень тіньової економіки в країні. Безумовно, підприємництво в Україні потребує як дерегуляції, так і запровадження адекватного та прозорого регулювання, що створить для ведення бізнесу належні умови. Широке залучення бізнес-асоціацій, суб'єктів малого і середнього бізнесу, представників ЗМІ до формування державної політики дерегуляції дозволить Україні прискорити наближення національної моделі підприємництва до найкращих світових зразків.

Список літератури:

1. Вінчук М.В. Соціальна компонента економічної безпеки України в системі зміцнення національної безпеки держави / М.В. Вінчук // Науковий вісник ЛьвівДУВС. Серія економічна. – Львів: ЛьвівДУВС, 2016. – Вип. 1. – 328 с.
2. В Україні прийнято Концепцію просування інтересів держави у світі: Електронний ресурс [Режим доступу]: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249255950&cat_id=244276429
3. Офіційна веб-сторінка Мінекономрозвитку і торгівлі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>
4. Дeregуляція. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії: Електронний ресурс [Режим доступу]: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
5. Індекс легкості ведення бізнесу: Електронний ресурс [Режим доступу]: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
6. Офіційна веб-сторінка Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Війна на сході України: Електронний ресурс [Режим доступу]: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
8. Приймай, прорахувавши витрати: Електронний ресурс [Режим доступу]: <http://robotodavets.in.ua/2016/02/25/prujmaj-prorahuvavshy-vytraty.html>
9. Ми в авангарді Європи, ми в авангарді світу: Електронний ресурс [Режим доступу]: <http://gurt.org.ua/news/recent/22768/bull/>.
10. Мораторій на проведення перевірок суб'єктів господарювання – заборона чи обмеження? Електронний ресурс [Режим доступу]: <http://zakon0.rada.gov.ua>
11. Дeregуляція господарської діяльності: що вдалося досягти в 2015 році? Електронний ресурс [Режим доступу]: <http://www.dkrp.gov.ua/info/4463>
12. Щодо підготовки аналізу регуляторного впливу до проектів регуляторних актів: Електронний ресурс [Режим доступу]: <http://www.vtvplus.com.ua/lang/ua/2016/10/05/>.

Наконечная Н.В., Винчук М.В.

Львовский государственный университет внутренних дел

ДЕРЕГУЛЯЦИИ ЭКОНОМИКИ В УКРАИНЕ И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ГОСУДАРСТВА

Аннотация

Рассмотрена проблема дерегуляции экономики в Украине и ее влияния на социально-экономическое развитие государства. Определены место Украины в мировом рейтинге по легкости ведения бизнеса. Проанализировано состояние дерегуляции экономики в Украине. Определены методологические основы Плана мероприятий по дерегуляции хозяйственной деятельности. Предложены дополнительные методы дерегуляции экономики с целью выхода из социально-экономического кризиса.

Ключевые слова: дерегуляция, экономика, государство, социально-экономическое развитие, государственное управление, хозяйственная деятельность, конкуренция.

Nakonechna N.V., Vinichuk M.V.

Lviv State University of Internal Affairs

DEREGULATION IN UKRAINE AND ITS IMPACT ON SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF STATE

Summary

The problem of deregulation in Ukraine and its impact on the socio-economic development of the country. Outlined Ukraine's place in the global rankings on the ease of doing business. The state of deregulation in Ukraine. Determined methodological basis of the Action Plan for deregulation of economic activities. An additional methods of deregulation in order to reach the socio-economic crisis.

Keywords: deregulation, the economy, the state, social and economic development, governance, economic activity, competition.